

УДК 338.43:330.131.7

Чернега Інна Іванівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва та бізнес-технологій
Уманський національний університет*

Chernehа Inna

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Technologies
Uman National University
ORCID: 0000-0001-5573-8617*

Панахно Роман Валерійович

*аспірант кафедри економіки
Уманського національного університету*

Panakhno Roman

*Postgraduate Student of the Department of Economics
Uman National University
ORCID: 0009-0006-5942-212X*

DOI: 10.25313/2520-2294-2026-1-11802

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTITLEMENTS AND RISK MANAGEMENT

Анотація. Вступ. У статті досліджено сучасні умови соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання аграрної сфери та визначено ключові напрями його удосконалення з урахуванням ризиків, властивих аграрному виробництву. Обґрунтовано необхідність розвитку системного ризик-менеджменту як складової стратегічного управління підприємствами. Проаналізовано внутрішні та зовнішні фактори ризику, а також інструменти їх мінімізації, включаючи цифровізацію, диверсифікацію, інновації, страхування та державну підтримку. Запропоновано концептуальний підхід до формування інтегрованої системи ризик-менеджменту в аграрних підприємствах. Систематизовано концептуальні підходи до управління виробничими, фінансовими, ринковими, інституційними та екологічними ризиками. Запропоновано інструментарій удосконалення механізмів державної підтримки, цифровізації та сталого розвитку аграрного сектору. Обґрунтовано необхідність інтеграції ESG-принципів, розвитку агрострахування, впровадження цифрових платформ ризик-контролю та формування адаптивних стратегій розвитку підприємств. Розроблено модель комплексного ризик-менеджменту для аграрних суб'єктів господарювання із врахуванням особливостей воєнної та післявоєнної економіки.

Аграрна сфера відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні експортного потенціалу та соціально-економічної стабільності сільських територій. У сучасних умовах її розвиток характеризується високим рівнем невизначеності, зумовленої коливаннями ринкової кон'юнктури, воєнними ризиками, змінами клімату, нестабільністю інституційного середовища та технологічними викликами. Підприємства аграрного сектору потребують удосконалення управлінських механізмів, посилення інноваційної складової та впровадження ефективного ризик-менеджменту, який дозволяє мінімізувати негативні наслідки непередбачуваних впливів. В умовах воєнної агресії, порушення логістичних

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ланцюгів, зміни кліматичних умов та трансформації європейських вимог до аграрної продукції функціонування аграрних підприємств набуло характеристик високої ризиковості. Ці фактори обумовлюють потребу в модернізації механізмів управління ризиками та формуванні нової моделі соціально-економічного розвитку аграрного сектору.

Метою статті є пошук напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері на основі впровадження сучасних підходів до ризик-менеджменту.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: праці вітчизняних дослідників, що стосуються забезпечення соціально-економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери та розвитку агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи. Теоретичною основою дослідження є концепція соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання та соціально-економічні трансформації в аграрній сфері України.

У роботі застосовано такі методи: монографічний – при вивченні ступеня розробки досліджуваної проблематики у працях вітчизняних науковців; методи аналізу та синтезу – при дослідженні основних ризиків, що впливають на функціонування аграрних підприємств та інструментів ризик-менеджменту; абстрактно-логічний – при обґрунтуванні запропонованих напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери; системний підхід – при дослідженні інноваційних інструментів ризик-менеджменту для аграрного сектору.

Результати. Результатом проведеного дослідження є визначення та обґрунтування напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері на основі впровадження сучасних підходів до ризик-менеджменту. Дослідження є важливим та необхідним в процесі пошуку нових механізмів соціально-економічного розвитку, що враховують мінливе середовище, воно доводить необхідність створення інтегрованих систем ризик-менеджменту, оскільки ризик-менеджмент є інструментом забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств.

Перспективи. Перспективні напрями подальших досліджень полягають у забезпеченні стабільного соціально-економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери; розробленні економіко-математичних моделей прогнозування аграрних ризиків та оцінці ефективності ризик-менеджменту у післявоєнний період.

Ключові слова: аграрний сектор, соціально-економічний розвиток, суб'єкти господарювання, ризик-менеджмент, аграрні ризики, інноваційність, державна політика, сталий розвиток.

Summary. Introduction. The article examines the current conditions of socio-economic development of agricultural business entities and identifies key areas for its improvement, taking into account the risks inherent in agricultural production. The need for the development of systemic risk management as a component of strategic enterprise management is substantiated. Internal and external risk factors are analyzed, as well as tools for their minimization, including digitalization, diversification, innovation, insurance and state support. A conceptual approach to the formation of an integrated risk management system in agricultural enterprises is proposed. Conceptual approaches to the management of production, financial, market, institutional and environmental risks are systematized. A toolkit for improving state support mechanisms, digitalization and sustainable development of the agricultural sector is proposed. The need for integrating ESG principles, developing agricultural insurance, implementing digital risk control platforms and forming adaptive enterprise development strategies is substantiated. A model of comprehensive risk management for agricultural business entities is developed, taking into account the peculiarities of the war and post-war economy.

The agricultural sector plays a key role in ensuring the country's food security, forming export potential and socio-economic stability of rural areas. In modern conditions, its development is characterized by a high level of uncertainty due to market fluctuations, military risks, climate change, instability of the institutional environment and technological challenges. Enterprises in the agricultural sector need to improve management mechanisms, strengthen the innovative component and implement effective risk management, which allows minimizing the negative consequences of unforeseen impacts. In conditions of military aggression, disruption of logistics chains, changing climatic conditions and transformation of European requirements for agricultural products, the functioning of agricultural enterprises has acquired characteristics of high risk. These factors determine the need to modernize risk management mechanisms and form a new model of socio-economic development of the agricultural sector.

The purpose of the article is to search for directions for improving the socio-economic development of business entities in the agricultural sector based on the implementation of modern approaches to risk management.

Materials and methods. The materials of the study are: works of domestic researchers related to ensuring the socio-economic development of agricultural entities and the development of the agri-food sector as a socio-economic system. The theoretical basis of the study is the concept of socio-economic development of economic entities and socio-economic transformations in the agricultural sector of Ukraine.

The following methods were used in the work: monographic – when studying the degree of development of the researched issues in the works of domestic scientists; methods of analysis and synthesis – when studying the main risks that affect the functioning of agricultural enterprises and risk management tools; abstract-logical – when substantiating the proposed directions for improving the socio-economic development of agricultural entities; systemic approach – when studying innovative risk management tools for the agricultural sector.

Results. The result of the conducted research is the identification and justification of directions for improving the socio-economic development of business entities in the agricultural sector based on the implementation of modern approaches to risk management. The research is important and necessary in the process of searching for new mechanisms of socio-economic

development that take into account the changing environment, it proves the need to create integrated risk management systems, since risk management is a tool for ensuring the sustainable development of agricultural enterprises.

Prospects. Promising areas of further research are ensuring stable socio-economic development of agricultural entities; developing economic and mathematical models for forecasting agricultural risks and assessing the effectiveness of risk management in the post-war period.

Key words: agricultural sector, socio-economic development, subjects of government, risk management, agricultural risks, innovation, government policy, steel development.

Постановка проблеми. У сучасних умовах особливої актуальності набуває вдосконалення механізмів соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання аграрної сфери на засадах ефективного ризик-менеджменту. Найявні інструменти державної підтримки, системи планування, управління ресурсами та фінансової безпеки часто виявляються недостатніми або неадаптованими до нових викликів, що знижує конкурентоспроможність агросектору та обмежує його інноваційний потенціал.

Подальше посилення ризиків, пов'язаних із глобальними економічними трансформаціями та внутрішніми структурними диспропорціями, потребує формування нових підходів до управління суб'єктами господарювання, інтеграції сучасних методів ризик-менеджменту та модернізації державної політики підтримки аграрної сфери. У зв'язку з цим постає необхідність наукового обґрунтування напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку аграрних підприємств із урахуванням системного управління ризиками, що забезпечить підвищення їх стійкості, ефективності та здатності до відновлення та адаптації в довгостроковій перспективі.

Сучасні суб'єкти господарювання в аграрній сфері функціонують у складних умовах, що визначаються:

- зростанням вартості ресурсів та виробничих факторів;
- логістичними обмеженнями та блокуванням морських портів;
- інституційною нестабільністю та зміною регуляторного поля;
- дефіцитом обігових коштів та зменшенням доступності кредитів;
- кліматичними ризиками та деградацією земельних ресурсів;
- обмеженою можливістю страхування аграрних ризиків;
- підвищеною волатильністю світових аграрних ринків.

Такі умови зумовлюють необхідність удосконалення системи ризик-менеджменту та розробки дієвих інструментів соціально-економічного розвитку аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання аграрної сфери та формування ефективної системи ризик-менеджменту є предметом наукових дискусій

як в Україні, так і за її межами. У сучасних умовах війни, глобальних продовольчих шоків, кліматичних змін та посилення ринкової турбулентності зазначена тематика набула особливої актуальності, що зумовлює активізацію дослідницьких підходів та появу нових аналітичних результатів.

Проблематику соціально-економічного розвитку аграрної сфери та ризик-менеджменту досліджували вітчизняні та зарубіжні автори, до числа яких ми відносимо Бородіна О. М. [1; 8], Колесник Т. В. [2; 7], Федірець О. В. [3; 7], Сарафінчан А. Г., Білик Р. Р. [4], Олексюк Г. В., Куйбіда В. С., Лисяк Н. М., Попадинець Н. М. [5], Гудзь О. Є. [6], Дідур Г. І. [7], Прокопа І. В. [8] та інші. У науковій літературі акцентується на комплексності аграрних ризиків, необхідності цифровізації, удосконаленні агрострахування та розвитку інноваційних моделей господарювання. Водночас питання інтеграції ризик-орієнтованих моделей у стратегічне управління аграрних підприємств, побудови системи управління невизначеністю в умовах війни та післявоєнного відновлення залишаються недостатньо розробленими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є пошук напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері на основі впровадження сучасних підходів до ризик-менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток аграрних суб'єктів господарювання охоплює комплекс змін, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності та соціальної відповідальності бізнесу. Він передбачає економічне зростання (підвищення продуктивності, ефективності ресурсокористування, інноваційності); соціальний розвиток (поліпшення умов праці, зайнятості, соціальної інфраструктури сільських територій); екологічну сталість (раціональне використання природних ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля).

З позицій сучасної теорії управління економічний розвиток тісно пов'язаний з управлінням ризиками, яке забезпечує адаптивність підприємства до змін зовнішнього середовища. Сучасний стан українського аграрного сектору характеризується: зниженням рівня прибутковості окремих груп підприємств до 5–7%; зростанням собівартості виробництва через подорожчання паливно-мастильних матеріалів (на 20–40%), добрив (на 80–150%), техніки (на 30–50%); зменшенням площ під зерновими

та олійними культурами у низці регіонів; недостатнім рівнем інвестиційної активності та скороченням капіталовкладень на 30–35%; скороченням обсягів експорту через високі логістичні витрати [1].

Для досягнення стратегічних орієнтирів державної аграрної політики визначено низку ключових завдань. Серед них — модернізація механізмів державного регулювання та забезпечення узгодженості загальнодержавної й регіональної політики в агропродовольчому секторі; розвиток ринкової інфраструктури продовольчих та інших видів сільськогосподарської продукції; формування та підтримка ефективного функціонування земельних відносин; створення рівних конкурентних умов для всіх учасників продовольчого ринку шляхом формування сприятливого економічного середовища. Важливим є комплексний розвиток сільських територій, посилення системи соціального захисту та підвищення якості життя населення [1–3].

Суб'єкти господарювання посідають ключове місце у забезпеченні розвитку територіальних громад та економіки країни в цілому. Ефективне функціонування розвитку суб'єктів господарювання сприяє активізації економічного розвитку, формуванню нових робочих місць і підвищенню добробуту населення. Завдяки сплаті податків, зборів та інших обов'язкових платежів суб'єкти господарювання формують значну частину доходів місцевих бюджетів, забезпечуючи фінансове підґрунтя для реалізації соціальних програм, модернізації інфраструктури

та впровадження пріоритетних проєктів розвитку територіальних громад. Крім того, вони зумовлюють розширення можливостей зайнятості, стимулюють підприємницьку активність та здійснюють інвестиції у модернізацію виробничих процесів, впровадження інновацій і технологічне оновлення. Таким чином, діяльність суб'єктів господарювання формує економічний потенціал не лише територіальних громад, а й країни в цілому та забезпечує довгострокові передумови їх сталого розвитку [4].

Забезпечення належних соціально-економічних умов функціонування суб'єктів господарювання потребує формування та реалізації цілісної й ефективної політики розвитку. Для досягнення зазначеної мети необхідним є впровадження комплексу інструментів, спрямованих на активізацію підприємницької діяльності, підвищення інвестиційної привабливості, удосконалення регуляторного середовища та створення сприятливих умов для ведення бізнесу. Важливе значення мають також заходи щодо підтримки інноваційних ініціатив і підприємств, забезпечення доступу до фінансових ресурсів та надання консультаційно-методичної допомоги, що в сукупності сприяє зміцненню економічного потенціалу територіальних громад [5].

У таких умовах важливим стає пошук нових механізмів соціально-економічного розвитку, що враховують мінливе середовище.

Інструменти ризик-менеджменту в аграрній сфері представлено на рис. 1.

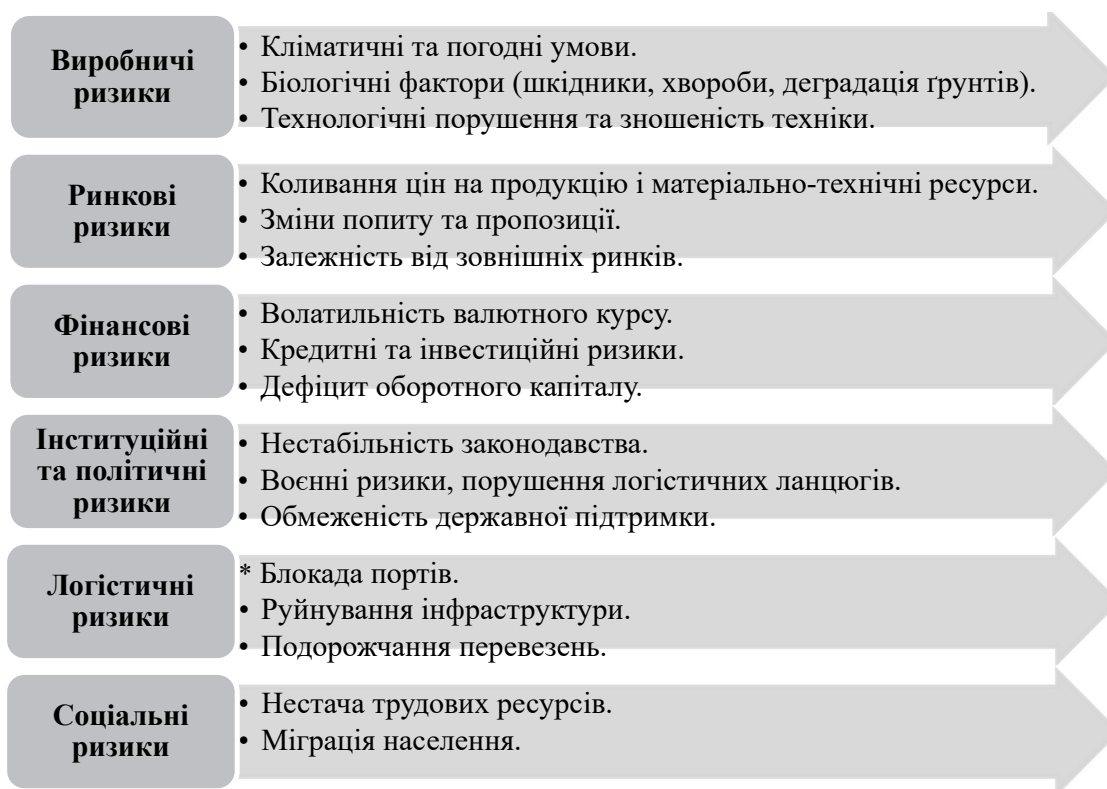

Рис. 1. Основні ризики, що впливають на функціонування аграрних підприємств
Джерело: розробка автора

Рис. 2. Інструменти ризик-менеджменту в аграрній сфері

Джерело: розробка автора

Аграрний сектор характеризується специфічним набором ризиків, пов'язаних із природними, ринковими та соціально-політичними факторами.

Комплексний характер ризиків зумовлює необхідність створення інтегрованих систем ризик-менеджменту, адже ризик-менеджмент є інструментом забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств.

Модель комплексного ризик-менеджменту передбачає: ідентифікацію ризиків (створення карти ризиків підприємства); оцінювання та ранжування ризиків — використання ВАР-аналізу, SWOT, PESTLE, багатокритеріального оцінювання; розробку інструментів нейтралізації ризиків, зокрема: диверсифікацію посівів; використання інноваційних

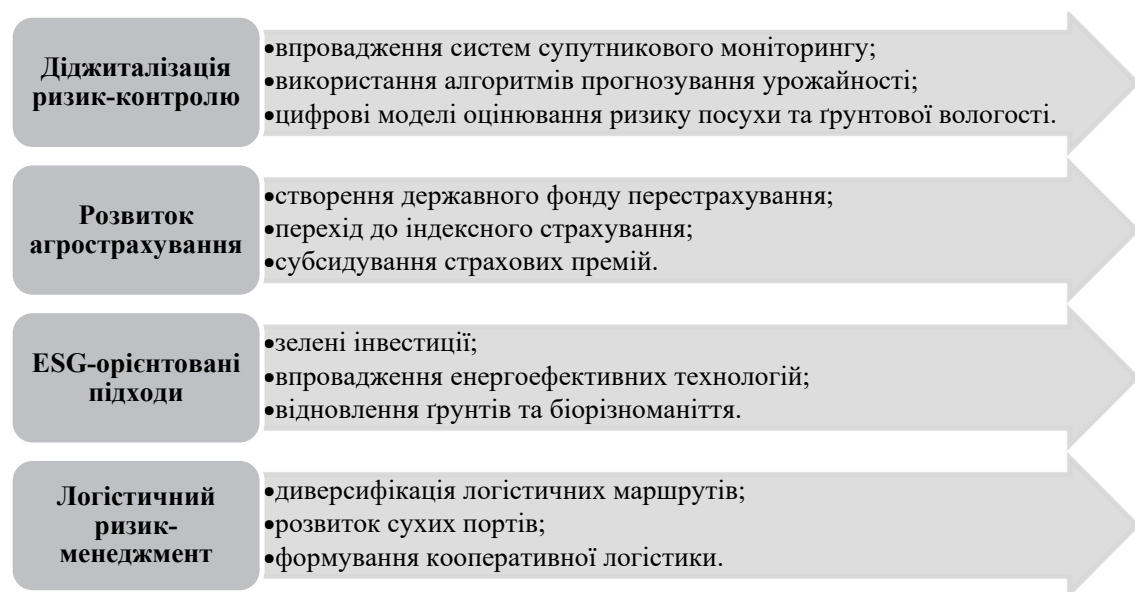

Рис. 3. Інноваційні інструменти ризик-менеджменту для аграрного сектору

Джерело: розробка автора

технологій точного землеробства; агрострахування; хеджування цінкових ризиків; формування страхових фондів підприємства; моніторинг ризикових факторів у реальному часі (цифрові платформи); оцінку ефективності заходів та коригування стратегії [6].

Важливим чинником підвищення результативності соціально-економічного розвитку є оптимізація переліку та змістовного наповнення цільових і бюджетних програм, що реалізуються державою, з акцентом на заходах, які відповідають вимогам «зеленої скрині» Світової організації торгівлі. Формування ефективних механізмів упровадження відповідних заходів передбачає трансформацію підходів від прямої підтримки аграрних підприємств до стимулювання розвитку сільських територій, удоскона-

лення ринкової інфраструктури аграрного сектору та активізації природоохоронної діяльності [7].

Система розподілу бюджетних дотацій сільськогосподарським виробникам має базуватися на ринкових пріоритетах. Доцільним видається погодитися з позицією О. Бородіної, яка пропонує визначити основним критерієм надання державної підтримки погектарні виплати всім аграрним товаровиробникам незалежно від розміру підприємств чи їх організаційно-правового статусу, за умов встановлення граничних обсягів фінансування на одного суб'єкта господарювання [1]. Такий підхід забезпечить прозорість і адресність розподілу бюджетних ресурсів у агропродовольчій сфері, сприятиме підвищенню ефективності їх використання відповідно до ринкових

Рис. 4. Напрями удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери
Джерело: розробка автора

принципів і мінімізує ризики штучного стимулювання виробництва окремих видів продукції [7].

Ефективне функціонування суб'єктів господарювання передбачає формування належних соціально-економічних умов їх діяльності. Забезпечення прозорого та сприятливого бізнес-середовища, розвиток інфраструктурного забезпечення, а також запровадження механізмів фінансової підтримки й стимулювання інноваційної активності виступають ключовими чинниками залучення інвестицій та формування нових робочих місць [4].

Важливе значення має також налагодження системної комунікації та партнерської взаємодії між суб'єктами господарювання і територіальними громадами. До таких форм взаємодії належать обмін практичним досвідом, спільне стратегічне планування та участь громадськості у процесах прийняття управлінських рішень, що загалом підсилює ефективність соціально-економічного розвитку для обох сторін [8].

На рисунку 4 представлено напрями удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери.

Зазначені напрями удосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери

сприятимуть стабільному розвитку і економіки країни в цілому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті обґрунтовано ключові напрями удосконалення соціально-економічного розвитку аграрних підприємств та запропоновано комплексну модель ризик-менеджменту. Доведено, що ефективний розвиток аграрного сектору в умовах високої турбулентності можливий лише за умови інтеграції інноваційних, цифрових та ESG-орієнтованих інструментів, розвитку агрострахування, модернізації логістичної інфраструктури, формування адаптивних стратегій управління ризиками. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні економіко-математичних моделей прогнозування аграрних ризиків та оцінці ефективності ризик-менеджменту у післявоєнний період.

Перспективні напрями подальших досліджень полягають у забезпеченні стабільного соціально-економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери; розробленні економіко-математичних моделей прогнозування аграрних ризиків та оцінці ефективності ризик-менеджменту у післявоєнний період.

Література

1. Бородіна О. М. Аграрна політика України: витоки, сучасний стан і нові можливості в контексті інституціоналізму та викликів глобалізації. *Економіка України*. 2008. № 10. С. 94–111.
2. Колесник Т. В. Особливості управління бюджетом об'єднаних територіальних громад та їх специфічні завдання у сучасних умовах. *The scientific heritage*. 2020. № 49. Part. 5. Р. 46–55
3. Федірець О. В. Розвиток агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи: теорія, методологія, практика. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 — економіка та управління національним господарством. Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 2021. 448 с.
4. Сарафінчан А. Г., Білик Р. Р. Соціально-економічні засади функціонування суб'єктів господарювання територіальних громад. *Регіональна економіка*. 2022. № 4. С. 27–32. URL: https://re.gov.ua/re202204/re202204_027_SarafinchanAH, BilykR R.pdf (дата звернення: 28.12.2025).
5. Олексюк Г. В., Куйбіда В. С., Лисяк Н. М., Попадинець Н. М. Організація планування розвитку територій у контексті децентралізації державного управління: поєднання інтегрованих, просторових та економічних підходів. *Економіка України*. 2021. № 11. С. 23–38.
6. Гудзь О. Є. Управління ризиками в аграрному секторі: концепції та механізми. Львів : ЛНУ, 2020.
7. Федірець О. В., Колесник Т. В., Дідур Г. І. Удосконалення державного управління соціально-економічним розвитком агропродовольчої сфери в умовах активізації ЗЕД та посилення соціальної відповідальності бізнесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 1 (271). С. 114–124. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/01/1.24._topic_Oleg-Fedirets-Tetiana-Kolesnyk-Hanna-Didur-114-124.pdf (дата звернення: 28.12.2025).
8. Бородіна О. М., Прокопа І. В. Соціально-економічні трансформації в аграрній сфері України. К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2021.

References

1. Borodina O. M. (2008), Agrarian policy of Ukraine: origins, current state and new opportunities in the context of institutionalism and challenges of globalization [Ahrarna polityka Ukrayiny: vytoky, suchasnyy stan i novi mozhlyvosti v konteksti instytutsionalizmu ta vyklykiv hlobaliza-tsiyi]. *Ekonomika Ukrayiny — Economy of Ukraine*. vol. 10. pp. 94–111 [in Ukrainian].
2. Kolesnyk T. V. (2020), Peculiarities of budget management of united territorial communities and their specific tasks in modern conditions. [Osoblyvosti upravlinnya byudzhетom ob"yednanykh terytorial'nykh hromad ta yikh spetsyfychni zavdannya u suchasnykh umovakh]. *The scientific heritage — The scientific heritage*. vol. 49. Part. 5. pp. 46–55. [in Ukrainian].

3. Fedirets, O. V. (2021), Development of the agro-food sector as a socio-economic system: theory, methodology, practice, [Rozvytok ahroprodovol'choyi sfery yak sotsial'no-ekonomichnoyi systemy: teoriya, metodolohiya, praktyka]. *Dissertation for the degree of Doctor of Economic Sciences in specialty 08.00.03 — Economics and Management of the National Economy. Abstract of Doctor dissertation*. Poltava State Agrarian University, Poltava, 448 p. [in Ukrainian].

4. Sarafinchan, A. G., & Bilyk, R. R. Socio-economic principles of functioning of economic entities of territorial communities [Sotsial'no-ekonomichni zasady funktsio-nuvannya sub"yektiv hospodaryuvannya terytorial'nykh hromad]. *Regional Economy — Rehiona-l'na ekonomika*. № 4. pp. 27–32. [https://re.gov.ua/re202204/re202204_027_SarafinchanAH, BilykR R.pdf](https://re.gov.ua/re202204/re202204_027_SarafinchanAH_BilykR.R.pdf) [in Ukrainian].

5. Oleksiuk, G. V., & Kuybida, V. S., & Lysyak, N. M., Popadynets, & N. M. (2021), Organization of territorial development planning in the context of decentralization of state administration: a combination of integrated, spatial and economic approaches [Orhani-zatsiya planuvannya rozvytku terytoriy u konteksti detsentralizatsiyi der-zhavnoho upravlinnya: poyednannya intehrovanykh, prostorovykh ta ekono-michnykh pidkhodiv]. *Economy of Ukraine — Ekonomika Ukrayiny*. № 11. pp. 23–38 [in Ukrainian].

6. Gudz, O. E. (2020), Risk management in the agricultural sector: concepts and mechanisms [Upravlinnya ryzykamy v ahrarnomu sektori: kontseptsiyi ta mekhanizmy]. *Lviv: LNU. L'viv: LNU* [in Ukrainian].

7. Fedirets, O. V., & Kolesnyk, T. V., & Didur, G. I. (2024), Improvement of state management of socio-economic development of the agri-food sphere in the conditions of activation of FIE and strengthening social responsibility of business [Udoskonalennya derzhavnoho upravlinnya sotsial'no-ekonomichnym rozvytkom ahroprodovol'choyi sfery v umovakh aktyvizatsiyi ZED ta posylennya sotsial'noyi vidpovidal'nosti biznesu]. *Current Problems of Economics — Aktual'ni problemy ekonomiky*. № 1 (271). pp. 114–124. https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/01/1.24._topic_Oleg-Fedirets-Tetiana-Kolesnyk-Hanna-Didur-114-124.pdf [in Ukrainian].

8. Borodina, O. M., & Prokopa, I. V. (2021). Socio-economic transformations in the agricultural sector of Ukraine. [Sotsial'no-ekonomichni transformatsiyi v ahrarniy sferi Ukrayiny]. *Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine. — In-t ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrayiny*. Kyiv [in Ukrainian].